

Q. F. F. S. J. D. T. O. M.
DISSERTATIO OECONOMICO-PO-
LITICA,

**IMPERIUM
MONARCHICUM
ABSOLUTUM
SCIENTIIS OECONOMICIS**

minus amicum demonstrans,

Quam,

*Suffragante Ampliff. Facult. Philos. in Illustri,
quod Aboæ floret, Lyceo.*

PRÆSIDE

DN. PETRO KALM,

Oeconom. PROFESS. Reg. & Ord. Acad. Reg. Holm.

& Societ. Litt. Ups. MEMBRO,

Nec non Acad. h. t. Rectore,

Publicæ disquisitioni modeste submittit

ERICUS HÖÖK,

HELSINGFORSIA NYLANDUS,

die VI Martii Anni MDCCLVII.

Loc. H. T. q. a. M. M. S.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.

Finland, JACOB MERCKELL.

Viro Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,
**D. N. MAG. JOHANNI
FORTELIO,**

Pastori Helsingforsensium longe meritissimo, Tri-
vialis ibidem Scholæ Inspectori gravissimo, adja-
centisque districtus Praeposito vigilantissimo,
PATRONO OPTIMO MAXIMO.

Oeconomiam veram ad salutem publicam plurimum conferre, ne-
mo inscius est. Si itaque haec metam potentiae optatam
attingat, illi superstruenda est. Optime viget Oeconomia in im-
periis, ubi mitior habetur regiminis forma, ac in despoticis mi-
nus laeta illius est facies. Hoc in praesentibus pagellis levi pe-
nicillo delinere conor, quae nitorem, cujus sunt expertes, a
Nomine Tuo Praeclarissimo desiderant, exoptant summaque cu-
piditate expetunt. Accipias itaque, humillimus precor, Vir Ad-
modum Reverende, chartaceum hoc munus ceu indicium pie ac
venerabundae mentis ad bustum usque duraturae, eoque, quo so-
les, vultu, hoc est benignissimo, illud aspicias, & ut hactenus,
ita etiam in posterum, me gratia & favore Tuo amplecti digne-
ris, measque fortunas TIBI commendatas patiari, rogo. Vota
ego nullo non tempore nuncupabo ardentissima, Velit DEUS om-
nis boni fons TE, Admodum Reverende Vir, sospitem & inco-
lumem in longam annorum seriem conservare, in Patriae & Eccle-
siae Christi emolumentum, Reip. Litt. utilitatem, Praeclarissimae
Familiae gaudium, clientumque & meum patrocinium & fulcrum
certissimum, exoptatissimum. Sic precatur & quoad vivit precabitur,

Admodum Reverendi atque Praeclarissimi
NOMINIS TUI

humillimus precor,
ERICUS HÖÖK.

Virum Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,

D. N. MAG. DAVIDI SERICII

*Ecclesiarum Lovisæ, Pyttis & Elimæ Pastori & Præ-
posito longe meritissimo, ut ante hac Præceptoris
fidelissimo, ita jam Pastori propensissimo,
desideratissimo.*

Libertati a servo manumisso debitum statuitur premium, non
aliter ac ille, qui malum expertus est, optimum & verissi-
mum de bono fert iudicium. Scit enim ille, quid sit sub iugo
gemiscere servitutis & grata frui libertate. In describenda sta-
tus præsentis felicitate defunt illi verba, & præteritum si-
ne dolore in mentem revocare nequit. Jam fructus late re-
portat laborum & verus possessor rerum suarum est. Per
Libertatem verò non intelligimus illegalem licentiam, quæ
non minus periculosa esset, ac servitus detestanda; sed li-
bertatem ad Léges alligatam. Hæc Musis & latissima Oe-
conomia aura novas vires addit, felicissimamque earum vitam
reddit, ut e contrario, quando his libertas sit adempta, minus
late, immo miserrime, vigent. Veritatem hanc, licet leviter,
præsentis loquuntur tenues pagellæ, quas omni splendore
carentes Nomine TUO, Vir Admodum Reverende, decora-
re sustinui. Est quidem hoc temerarium, sed favor TUUS
singularis erga Musarum cultores ad hoc me impulit. Ac-
cedunt singularia favoris & benevolentia documenta, quæ
in me exstare voluisti maxima. Non quidem tantas mihi
arrogo ingenii vires, ut cumulatorum in me beneficiorum
numerum assequi valerem, quæ ne mente concipi, ne dum
verbis exprimi possunt. Hoc tamen palam confiteor, quod

ERICUS HÖÖK

pater-

paternis majora sint, siue cura, qua mores emendentur, respiciatur, siue modus, quo ingenium excolatur, siue consilia, quibus studia incipiantur, promoveantur & perficiantur. Hæc sunt Parentum eorumque optimorum, hæc etiam biennio illo, quo in domo TUA honestissima mihi versari licuerit venerabunda mente mihi contigit recordor. Non solum libros mihi prospexisti optimos, sed etiam animum meum sciendi cupidum scientiis non minus utilibus quam jucundis imbueri haud intermisisti; Et quidem id fecisti, non ut vulgo fieri solet, sed mirifico prorsus studio & indefesso labore. Studium Matheos eo diligentius excoluisti, quo magis illud habuisti in deliciis, quoque arctiorem TIBI, *Adm. Reverende Vir*, muneris TUI tum ratio ejusdem provehendi injunxit obligationem. Neque tamen minori cum ardore & laude aliarum scientiarum nobis propinasti præcepta. TIBI itaque post DEUM *Adm. Rev. Vir*, qui omnibus his exercitiis summa cum voluptate & nisu mihi prodesse voluisti, studiorum meorum fructum omnesque in scientiis progressus jure meritoque adscribo. Cum itaque pro tantis beneficiis referre gratiam non valeo, suspiria fundere non intermittam calidissima, patiar DEUS Opt. Maximus, TE, *Vir Adm. Rev.* quam diutissime mortalium cœcibus interesse, seraque sit illa dies, qua tantum Ecclesia Doctorem, Litterarum Promotorem, Præclarissima familia decus ac solatium, clientesque patronum benignissimum desideratissimum sibi ereptum lugent deplorentque. Sic vovet vovebitque,

ADMODUM REVERENDI NOMINIS TUI

humillimus cultor,
ERICUS HÖÖK,

et-
 sis conuulsum & agra. Quisq; iudice, et
 iam me tacente, videri quo economia habenda
 it loco. Acedit, si scilicet respiciat ad saluam
 aliud adhibere, in hac nota
 sit, fundat sane. Chaldeos & A

§. I.

Utilitatem scientiarum artiumque bo-
 narum sanus nemo negaverit: Si ad
 periodos imperiorum & fata littera-
 rum attenderimus, inuenimus sci-
 entias & imperia sibi invicem auxi-
 liatrices præbuisse manus. Sunt radii diversæ in-
 dolis, ex quibus conficitur lumen illud, quo im-
 peria maxime coruscant. Hoc ipsum etiam mora-
 tiores obseruauerunt gentes, quæ Musarum ideo ere-
 xerunt domicilia, ut in his studia excolerentur &
 perficerentur. Quamvis, quod adstruximus, omnes
 in uniuersum scientiæ haud exiguum ad utilitatem
 civilem conferant momentum, interim tamen hoc
 ipso unius præ altera non tollitur præstantia. Uti-
 litas cuiuslibet exinde censenda venit scientiæ, quo
 majori gradu felicitatem promovere valet huma-
 nam. Illa itaque scientia, quæ propius ad hunc
 scopum accedit, in tantum etiam reliquis dignitate
 antecellit. Oeconomia ipsam sustinet vitam: ea vi-
 ctum, amictum, domos, variaque alia ad bene &

jucunde vivendum necessaria porrigit atque promovet. Hac feliciter vigente civitas optime valet: hujus neglectu status Reipublicæ miserrimus evadit, salusque ejus quam maxime periclitatur. Sine Oeconomia reliquæ scientiæ facile omnes & inedia consumuntur & algent. Quisque itaque, etiam me tacente, videt, quo œconomia habenda sit loco. Accedit, si scientiæ reliquæ ad fastigium aliquod adscenderint, in hac nostra, certo respectu, fundatæ sunt. Chaldæos & Ægyptios ad eximiam evexisse altitudinem scientias, historicorum ostendunt monumenta; interim & hoc de illis additur, quod assidui fuerint Oeconomi. Ratio studiorum in Anglia ante tempora Edvardi VI. nota est; sed non tam cito benignas Oeconomiam admove-re manus, quin scientiæ etiam aliam eamque lætior-em induerint faciem. Quamvis tanta Oeconomica scientiæ annectantur commoda, tantaque sit ipsius præstantia, non tamen æque feliciter in omnibus civitatibus floret aut florere potest: ratio hujus sæpe in ipsa forma Regiminis latet: Imperium Monarchicum absolutum scientiis Oeconomicis sæpissime minus amicum est. Hanc veritatem, prout imbecilles ferunt ingenii vires, demonstraturi, Tuum L. B. benignum, observantia, qua par est, expetimus judicium.

§. II.

UT ad substratam materiei interiores recessus, eo facilius nobis pateat aditus, quid per Imperium

rium Monarchicum absolutum intelligimus paucis explicandum. Imperium illud dicitur Monarchicum, quando imperium summum est apud unum. Hoc transfertur vel ita, ut Rex circa exercitium actuum suorum sit liber, nullius voluntati, nulli legi, nisi tantum divinæ, subiectus, propriumque tantum sequatur iudicium in administrando imperio, sicque alia statuta normativa agnoscere non teneatur, quam quæ ipsi arrident. Vel secundum mentem Aristotelis (a) *qui ipsi sunt lex*. Ejusmodi imperium Monarchicum *absolutum* vocatur. *Limitatum* est imperium Monarchicum, quando imperanti summo præscribitur modus, quo, non alio, Imperium exerceat. Cum vero imperium Monarchicum scientiis œconomicis minus amicum statuatur, imperium (quod per se clarum) in priori sumimus significatione.

Explicatis sic, pro instituti ratione, breviter, quid per imperium Monarchicum absolutum intelligimus, necessarium videtur, ut etiam Oeconomix, cui minus amicum præsupponitur, idea reddatur distincta. Descriptioni vero hujus non est, quod immoramur, cum nemo sit, qui eam ignorat, scientiam scilicet bona ad sustentationem vitæ necessaria acquirendi, iisque rite utendi. Dividi communiter solet in publicam & privatam. Privata quatuor sub se comprehendit partes, agriculturam, Metallurgiam, fabricas & commercia. Qui-

bus nonnulli quintam addunt, venatum, vocabulo latissime sumto, ut piscaturas etiam involvat.

Priusquam vero ad ipsam materiam ulterius tractandam progredimur, majoris evidentiae gratia sequentia observanda volumus. Non negamus imperium Monarchicum absolutum interdum maximam utilitatem Reipublicae, tam in vi hostili repellenda, quam scientiis oeconomicis & aliis artibus liberalibus civiumque commodis promovendis adferre, tum scilicet, quando Summus Imperans a labe, vitiis, perturbationibus ac motibus animi subitis fere profus alienus est, cuique nihil plus curae cordique, quam civium salus summa; verbo: quando imperans & nomine & re verus Pater Patriae est. Concedimus etiam existisse aliquando ejuscemodi imperantes potestatis non limitatae, qui, & laudibus summis dignissimi, & veri Patres Patriae, fuere, sub quorum imperio cives felicissimam vitam egerunt. Sed simul contendimus casus hosce in periodis regnantium esse perraros, atque praeterire interdum integra secula, antequam unum tale exemplum verum assentationis experts produci queat. Contra loquitur communis experientia, testanturque uno quasi ore omnes annales omnium Regnorum summos Imperantes non magis quam ceteros homines a vitiis immunes esse, quid? quod saepe ob *Φιλανθρίαν*, blanditias atque adulationes, perpetua illa mala Regum, variis navis & erroribus magis obnoxii sunt. Quosdam enim inveniemus eo ingenio hebeti fuisse, ut ipsi
rerum

rerum ad Rempublicam bene administrandam necessariorum ignari, inque voluptates, otium & luxum se immergentes habenas imperii aliis, iisque sepe non optimæ notæ & indolis relinquerent; unde non raro innumera mala in subditos derivata sunt. Aures multorum imperantium ab assentatoribus circumstipatorum sic laudibus oppletæ sunt, sicque obsurdescunt, ut ad illas nulla via, nullus aditus veritati pateat. Quidam se e sanguine puriori atque a cæterorum mortalium diverso procreatos, subditos vero imperantium causa, non autem imperantes propter subditos factos esse, impie somniant. Quanta mala, quantæque calamitates, imperatoribus summis laxas cupiditatibus suis habenas remittentibus, in subditos eruperunt, temporum omnium historia testatur; ut elato Monarcharum animo & inexplebili honorum fami satisfieret, a minima & plane nulla causa tot cruenta bella suscepta, tot cives summæ miseriæ & morti traditi, tanta onera & tributa ipsis imposita, toties illorum bona ipsis extorta. Per auri cupiditatem, libidinem & luxum immoderatum non minor congeries calamitatum in scenam sæpius prodit: Φιλαιξία enim ac Φιλαντία exitiosissima lerna malorum est. Taceo influxum infelicem, quem exempla superiorum prava in cives habent; nam qualls Rex, talis grex; & ad exemplum Regis totus componitur orbis. Quid? quod etiam Reges boni & laudandi ob connatam naturæ humanæ corruptionem atque imbecillitatem, in

ipso zelo ac nisu commodorum civium promovendorum administrandæque justitiæ, justitiæ limites, omnibus & singulis circumstantiis non bene ponderatis, sæpe transgrediuntur. Hisce malis liberæ civitates non subjectæ sunt: legibus enim limitata & circumscripta est Regum & Magistratum summorum potentia atque arbitrium: omnis libertas ac potestas subditis benefaciendi, quam habent Monarchæ absoluti, hic etiam concessa, facultate tantummodo nocendi & effrena licentia utendi sublata. Sed jam proprius ad propositum.

(a) III. Pol. 9. confer comment. Hertii & Barbeyrac. in Libr. Puffendorff. de J. Nat. & Gent. Libr. VII. cap. VI. §. VIII.

§. III.

HAud exiguam substratæ rei affundet lucem essentiali animæ ejusque attributorum consideratio. Pro dato assumimus arctum animam inter & corpus dari vinculum. Experimur enim, quod mutationibus organorum sensoriorum convenientes in anima existant idæ, & quod ad voluntatem animæ motus se accommodent corporis. Animadvertimus etiam, dum corpus dolore afficitur vel morbo laborat, vel in quocunque alio deprehenditur statu, eundem in modum etiam sese habere animam, & versa vice. Hoc quid indigit aliud, quam quod arcto inter se invicem anima & corpus jungantur vinculo. Repræsentationem mali comitatur tædium, ut boni voluptas, per

prin-

princip. Pſycolog. Servitus, quæ conſequens eſt imperii monarchici abſoluti, eſt malum, a quo natura abhorret (a); ideæ animæ aſſimilantur mutationibus organorum ſenſeriorum; lætaque & tædioſa ſibi invicem communicant vi dictorum. Jam animæ ſtatus eſt tædioſus, conſequenter nec de meliori corpus ſibi gratulari queat. A ſtatu corporis dependet ſanguinis major vel minor idoneitas ad illam, cui deſtinatur, functionem. Sanguini enim adſcribitur vis motrix; unde actus vitales. Si jam ſanguinis idoneitas ad illud, cui deſtinatur, officium, dependet a ſtatu corporis, & illum diximus eſſe tædioſum, conſequenter ſegnus evadit & non idoneus circulationi. Agilitas & torpor animæ in multis derivatur a circulatione ſanguinis: hæc ſi ſegnus & minus idonea, anima etiam in functionibus ſuis torpeſcit: ſi torpeſcat, parum vel nihil efficitur. Animus ad ſtudia ſe applicans a curis & ſervitute liber eſſe debet, ſi optatos in his alias faciat progreſſus; animus vero hic ſervituti ſubjectus eſt doloroſus, torpeſcens, fractus ac demiffus, conſequenter parum vel nihil in his proficitur, idque tam in aliis, quam in ſcientiis Oeconomicis, quæ æque ac aliæ ingenium requirunt acutum. Hinc non ſine cauſa litteras veteres vocarunt artes liberales. Omnium temporum nos etiam hujus rei convincit hiſtoria, & quocunque oculos in hæc convertimus noſtros, deprehendimus Muſas ſemper liberis in civitatibus ſuam elegiſſe ſedem, e contrario autem in deſpoticis minus fixa domicilia ha-

håbuisse. Effectum eorum, quæ dicta sunt, in bello etiam experimur: testantur enim historiae omnes exiguam manum civium liberorum sapissime numerosissimos exercitus Monarcharum absolutorum prostravisse & profligasse: dimicant enim illi animo alacri, prompto ac magno pro legibus, libertate, patria, pro aris & focis; hi vero in proelium sepe quasi detrusi metu servili animoque demisso langvide & negligenter armis decernunt, quibus sepe eadem, ac alino æsopi, mens, dicenti: *quid refert mea, cui serviam, et vitellas dum portem meas.* Hinc Monarchæ absoluti rarissime æqualibus copiis cum gente libera manum conferere sustinent, sed fere semper, nisi multitudine militum hostes longe superent, belli fortunam experiri non audent. Sexcentis hoc ipsum probare possemus exemplis, cum vero omnibus sint notissima consulto hoc ipso supersedemus labore. Gregoræ hæc de re auctor Anonymus in libro cui titulus årlig Svensk. (b). Här fordras fritt sinne och fria tankar. Slafwert / det är fruchtan och tvång / skadar kroppen. Den som här någon insigt uti Phyllologien, kan nog weta hwad skada det gör uppå blodet och h'ernan / ja på hela hållan. Et slawisk sinne skadar otroligen Hitts Kroppen. Hwad kunna icke muntre / hurtige och frie undersåtare uträtta uti alla sina wärf och ärender? Deremot girda deslawiske icke synnerliga stora bedrifter. Det är altså högst angelägit / at idräldrarne inprägla uti barnen ädla och fria / dock lagbundna tankesätt.

(a) Jäger. obs. ad Libr. H. Grotii de J. B. & P. pag. 607. Helig Swensf pag. 310. (b) pagina modo citata.

§. IV.

Oeconomiae imperium Monarchicum absolutum minus amicum esse, etiam civitatum constituendarum finis satis superque indigitat. Hunc quis ignorat, nisi placitorum moralistarum profus sit ignarus? fuit enim hic mutuus civium labor, mutuus consensus ut in tuto suam collocarent securitatem, opes, bona ab invasione aliorum; hanc enim ob causam maxime, ut sua tuerentur, republice civitatesque constituta sunt (a). Ut hoc ipsum melius perspiciatur, paulo altius res repetenda est. Postquam genus multiplicari cepisset humanum, & animadversum est, quod homo homini nocendi sepe duceretur proclivitate, cordatiores inter illos excogitarunt media, quibus mala illa propulsanda erant, quae uni ab altero imminere videbant. His optime sese obviam ituros existimabant societatibus sic quasi viribus coadunatis. Viderunt insimul, quod aucta ejusmodi societas diu consistere non posset sine ordine, ordo sine regimine, regimen sine potestate dirigendi actiones liberas societatis ad communem salutem. Detulerunt cuidam itaque summam potestatem hac conditione, ut salus publica illi curae cordique esset, illi nimirum, quem maxime idoneum ad hoc officium videbant. Jam securitas, uti demonstravimus, fuit finis civitatum. Quid enim sanæ rationi magis contra-

rum esse possit, quam se dependentem facere ex alicujus non limitata voluntate, vel tantam alicui tribuere in se potestatem, ut de vita sua disponat utcuque velit. Imperium itaque absolutum aliorum fuit id ipsum, quod depellere annitebantur, consequenter nec illud ipsum ut medium, quo finis obtineretur, assumi potuerunt, quod ipsi fini contrarium erat. Si jam fini civitatum repugnat, repugnat etiam securitati Politicæ. Si hoc, etiam Oeconomiam; nam Oeconomia politico quasi reviviscit spiritu. Adeoque vel ex hoc capite patet quo loco imperium Monarchicum absolutum quoad Oeconomiam sit habendum.

(a) Cic. *Offic. Libr. II. cap. 21.*

Apprope ulterius allata explicat ipsa indoles scientiarum Oeconomicarum. Libertas animarum vocari potest, hisque est quasi innata. Hinc crudelius sortem earum aggravante fortuna non possunt non langvescere & emori. Attributa salva essentia rei separari nequeunt. Hinc libertas horum vicem in Oeconomia sustinens non magis quam illa divulsionem admittit. Si itaque quis hanc separare vellet, perinde esset, ac vitam his adimeret. Quodnam, quæso, desiderium, quænam voluptas, quodnam incitamentum ad artes & scientias Oeconomicas, excolendas atque ad summum fastigium evehendas ipsi, qui probe noverit se de possessione quieta & imperturbata omnium facultatum;

tatum, quas multo opere ac sudore acquisivit, non esse securum, iisque non diutius frui posse, quam Supremo Imperanti placeat? Dicas, volo quis stimulus ad quævis præclara in Oeconomis tentanda ac præstanda ipsi, quem ea tenet opinio, se opum singulari industria conquistarum copia tanto citius aut Summi Imperantis, aut ministrorum ipsius, ejusmodi bonis inhiantium, oculos & avaras manus in se vertere & provocare, qui & gravioribus oneribus ipsi impositis, & variis prætextibus ac viis excogitatis, majorem partem divitiarum multorumque laborum & annorum fructum facile ipsi extorquere callent. Quid, quod hic interdum absque ullo prætextu bona civibus eripiuntur; in imperiis enim Monarchicis absolutis verus facultatum suarum possessor ulterius vocari potest nemo, quam in quantum & quamdiu imperanti summo placeat; nam hic locum habet illud: *Sic volo, sic jubeo; stat pro ratione voluntas.* Et quis illi hanc ob causam succenseat? nam & ipsis Monarchis, & subditis illorum, mancipiis istis, a primis fere incunabulis tenaciter inculcatum est, imperantes summos opum ac facultatum omnium omnium civium solos esse possessores & Dominos, vitæque arbitros: omnia Imperantis sunt, potest ea recipere, quando ipsi lubet.

Possunt quidem Monarchæ varias leges saluberrimas instituta Oeconomica promoventes promulgare, insigniaque præmia iis, qui præ cæteris

in Oeconomicis aliquid magni invenerunt, & proponere & larga manu impertiri; verum optato successu omnia hæc sæpissime carent: is namque metus servilis subditos eorum plerumque occupat, ut animum demissum deponere spiritusque libera gente dignos capere nequeant. Leges etiam hæ, licet in se optimæ, vix tamen, & ne vix quidem hanc civibus mentem demere atque excutere valent, Regem scilicet divitias & opes eas, ad quas hodie acquirendas ipsis stimulos addit, cras aut alia occasione illis erepturum venire.

§. VI.

JAM sermo de singulis Oeconomix nobis institutus esset partibus, simulque demonstrandum, in quantum auram Imperii Monarchici perferre valent vel minus. Verum enim vero propter arctissimum illud scientias inter Oeconomicas intercedens vinculum, partes singulas percurrere minus necessarium videtur. Sufficit itaque vel leviter & brevissimis adumbrasse, spirante aura Monarchica pars qualem induat faciem una, vi cujus ceterarum dignoscetur. Exemplo sint nobis artes manufacturariæ. Demonstraturi itaque faciem harum sub imperio Monarchico, in antecessum necessarium duximus paucis de utilitate harum differere; omnia illa commoda ex his in Rempublicam emanantia proferre, & prolixum foret, & a scopo nostro alienum; interim ad unum alterumve momentum attendemus. Quid sanguis in corpore humano, id fabricæ in corpore Politico. Corpus enim hu-

manum nonnisi mortua esset machina, nisi circulatione vis motrix produceretur, unde actus vitales. Ita Respublica motu & vita privaretur his destituta motoribus. Cessatio sanguinis mortis certa est prænuncia; ita ubi hæ vel contemnuntur, vel segniter coluntur, non potest non status ille langvescere & emori. Haud exiguam (uti dicitur) symbolam conferunt ad reliquarum Oeconomiae partium perfectionem & promotionem, quæ ope harum quasi reviviscunt. Agricola ad majorem excitatur diligentiam justo ab his rebus naturalibus statuto pretio. Multa jam effodiuntur metalla terræ alias damnata. Commercia rudium materiarum advectione & fabricatarum exportatione occupantur. Fabricis Anglia ad tantum potentiae fastigium sese provexit, in quanto illam jam constitutam esse admiramur. Ante trecentos fere annos tribus millionibus incolarum vix sufficiebat alendis, jam vero triplicato fere numero, non solum sufficit, sed etiam multis frumenti tonnis exterorum necessitati succurrit. (a) Idem valet de Batavis: quid noverca his denegavit natura, id fabricæ & commercia compensant; auri & argenti fodinis etiam non gaudent, tamen his abundant. Has si conferant utilitates, Dominæ hæ colendæ sunt: cultoribus solum suis suas aperiunt divitias. Hic in liberis alias civitatibus eis habitus honor, in absolutis denegatur, ubi inter artes viles referuntur: hinc fit, ut quamvis cultoribus singulari ingenii acumine præ cæteris egerent, ad rudiores tamen

& hebetiores, infimæque fortis homines non raro detrudantur, nobilioribus abjecte nimis de his sentientibus. Non contemnuntur autem solum, sed etiam interdum severitate in eas grassantur summa. Hic alius ditescendi modus sæpe non videtur dignus quam bellum, quod fabricis est inimicissimum. Marte enim furente, & obstrepente Bellona, non solum Musæ, sed etiam aliæ artes Republicæ utiles & silent & algent, & fame laborant; onera contra pro arbitrio aggravantur, maria mercibus apportandis aut evehendis minus tuta redduntur, ubi sæpe omnia prædonum referta sunt: ob præcipitem in bellum animum Monarcharum multa millia subditorum trucidantur: hinc rapitur agricola ab aratro, opifex ab officina, mercator e taberna, nauta e navibus mercatoriis: addantur ea, quæ §. proxime præcedenti de opum minus quietâ possessione diximus, & videbis faciem hic fabricarum. Liberæ autem civitates, nisi urgente summa necessitate, in bellum non ruunt, civesque veri bonorum, suorum possessores sunt.

(a) *Disp. Candid. Litbandri de Nêdwândigbeten af Skogarnas bättre wård. &c. p. 7. 8.*

§. VII.

QUAMVIS jam ex allatis constaret, quomodo genius Oeconomicus ad auram Regiminis se attemperat, tamen necessarium duximus fusius hoc ipsum uno alterove illustrare exemplo. Tutius enim, uti dicitur, iter est per exempla; veritatem enim minime fucatam hæc luculentissime atque cla-

rissime ob oculos ponunt. Potentia Phœniciaæ neminem, qui vel lippientibus oculis Historicorum consuluerit monumenta, latet. Hæc regio arctis licet circumscripta limitibus, adeo valuit, ut verius de ea dicere quis potuisset, quod olim Cornelius Tacitus de Sveonum civitatibus, quod præter viros armaque classibus valeret. (a) Nabuchodonosorem totam fere Asiam & Ægyptum victricibus ubique armis quatientem, incolisque summum terrorem injicientem, atque Judæam sævissima captivitate exhaurientem Phœniciaæ hujus Metropolis Tyrus, per 13 annos ab ipso obsidione clausa, sed simul strenue se defendens, fatigavit & prope fregit. (b) Alexandrum Magnum ingenti victoriarum celeritate Asiam magis pervolantem quam percurrentem eadem hæc urbs ultra sex integros menses detinuit ac retardavit, sicque plus quam maximi exercitus Persarum numerosissimæque gentes India, efficere potuit sola. (c) Postquam autem sub jugo Alexandri Monarchico gemiscere cœperat, occultis quasi cuniculis subruta cecidit. Græciæ civitatum exigua manus sæpe terra marique maximas Persarum opes prostravit. (d) Varia imperii Romani fata evidentia nobis præbent testimonia. Viguit hic varia Regiminis forma, modo enim Reges, modo consules, modo Triumviri, modo denique Cæsares clavum imperii tenuere. Interim tamen optime sub consulibus res viguit Romana. Quamdiu Antverpia urbs Belgii grata fruebatur libertate, ad tantum Oeconomiam evexit fastigium, ut

et an ad majus ulla unquam natio vel ante vel post illam pervenit aut perveniat, merito dubitatur. Libertate violata & labefactata a ducibus de Alba & Parmeniensi nec non a Philippo II. Rege Hispaniæ magna consilia agitante in vasto eoque Monarchico imperio formando, Domina hæc a pristino fastigio mutatione dicta detracta, ita ut non amplius quam in quarundam ædium ruderibus antiquam conservet majestatem. (e) Sed ut magis perspicuum evadat, quale sit discrimen inter gentes libertate utentes eaque destitutas, nonnulla adferre lubet, quæ Gubernator Provincialis honorarius & Reg. Archiat. D. D. *Urb. Hierne* in Libro suo, Svecico idiomate consignato, *Flocker* vocato, p. 300. *seqq.* ex variis auctoribus hanc rem illustrantia collegit. Hunc Librum præ cæteris elegimus, utpote Holmiæ editum A:o 1706. seu ipsissimo illo tempore, quo imperium Monarchicum maxime absolutum in Patria vigit, quoque res Svecicæ ubique fere feliciter fluere visæ sunt, victoriis Svecicis aures omnium prope undique personantibus, ut hinc appareat, qualia subditorum tum fuere desideria a veritate ipsa expressa: Sic autem ille:

Gorden blir också obrukad och försämmad, när undersåtar
rena och almogen öfverlag betungas och tvingas med allt för
myckna Contributioner och svåra utlagor, at de intet hårda
ut dermed, utan måste öfvergifva sina hemman, söka sig an-
nor nåring eller gripa til tiggare stäven. Doctor Gilbert
Burnet i sin curieuse beskrifning genom Frankrike, Schweiz
och Italien har artiga anmärkingar, huru såsom i alla län-
der, där folket hafva någon frihet, eller eljest någon mild
öfverhet

öfverhet, fast än landet är hårdt, skarpt och ofruktfamt af naturen, likväl bättre gröd och bår, än i andra länder, som äro härliga och fruktfulla, där som undersåtarena af en hård öfverhet äro för häftigt prägas. Såsom det första sammas i Schweits, Graupündten och andra sådana orter, derest bönderne äro många tusende Riksdaler, ja ofta en tunn guld, rila, och uti Chavennes de, som äro öfver 200000 Riksdaler förmögna. Ewert om, de härliga länder, som Påfwen besitter uti Avignon, Ferrara och andre orter, som ehuru väl tilförene så ynnige och fruktfulla, nu måst är öde, obebodde och efter handen förderivas, at der tilförene roder flöda åkrar och ångar, äro nu här och där moraster och sand. Påfwen så i den ångden bring Rom, som til en stor dehl är obebodd, för Påfwens stränga Regimente, de öfver måttan stora contributioner, der med han sina Nepoter riktar, så at icke allenast hela familier råkat til tiggare staswen, utan och helt lupit ifrån Landet.

Om Ferrara skrifwer han (ibland annat) så: deras land war öfver alla måttan folkrikt, jorden mycket fruktfull och väl brukad; altså kunde Hertigen få et ausenligt utur sit land, emedan han hölt et stort huf. Men nu sedan samme Hertigödmne fallit under Påfwiska stolen, är det samme land nu mera helt ruinerat, och detta för brist af inwånare: Måst se åkrarne ligga öde och förderwade. Det wote i Ferrara i Hertigens tid mer än 100000 inwånare, hwilcke allredan aftagit så, at det knapt äro 15000 igen. Gräset växer på gatorne, och husen äro måstadelen öde. Swad som Venetianerne äga af detta Landet, är väl bebyggt, brukat och bebodt, warandes detta en af deras bästa små Provincier. Men när man kommer öfwer flodens Lago scoro stora arm, som skiljer Venetianiska delen ifrån det Påfwiska, ser man måst skräckne ligga öde, oansedt at bägge åkrarne äro af naturen lika. Gräset torckas bort och rutnar på ångarna; medan ingen är,

som kan taga sig mödan på och bågat. Man kommer i stors
 ra byar, der alla husen äro öde, och der icke en endaste bon-
 de är tillfinnandes. Så at det är orovligt, huru det har kunnat
 vara möjligt, at inkom mindre än 80 är en så folck-
 rik och blomstrande ort så het och hållen är worden ruinerad
 och öde.

Åhven Detta har han och iacktagit om det gebietet, i de
 Neapolitaniska länder, som under de andelige lyda, den här-
 ligaste tracht, som i werlden kan finnas; der doch landfolcket
 i de bästa och fetaste åren ofta dö för hunger; och den som
 reser igenom dese länder ifrån Rom til Naples, der han icke
 stelf har något godt med sig ifrån städerna, måste det behjela
 på sig med smale och magre betar och eländiga måltider. I
 de stora städer som Capua, der i de gamle tider alt varit så
 hårligt och fett, at Hannibal med alt sit krigs folck af dese
 wållustfulla, delicatecker och öfwerfödiga kräslighet har blif-
 wit weflig och modstulen, är nu så ynckelig, at man swärlig
 gen må tro Historias scribenters hafwa skrifwit sanningen.

Om Frankrike talas han således: när jag ifrån Paris til
 Lyon reste, har jag mig på det högsta förundrat, at hela wägen
 så mycket elände genom gå. Ty man bör weta, at icke allenast
 i byarne, utan och i sielfwa städerna en grufwelig armod för-
 handen är. Öfwer alt är der intet annat, än gamla murar,
 sönderrefna kläder, och slammerfulla ansikten, jemte en fastlig
 enslighet, som midt i Städerna regerar, et alt för klart prof,
 at man der ingen beqwämlichkeit finner.

Milfon i sit 15:de bref af sin Italienska resa, säger, at
 det är til förundrandes, at man uti et så förträffelig land
 (som Italien) nästan måste dö af hunger, der man dock er
 mellan klipporna och ruggota bergen (menar här med Schweits
 och Graupündten) på det bästa blit härbergerad och plågad.

Men om Schweits, säger Burnet: Man måste sig högst
 förundra, när man begifwer sig utur Frankrike, såsom et för-
 träffe

skäffeligit och härligit land, in i Schweiz, som dock wida när
 intet är så fruckbart, den märckeliga äftrikaden, som är emel-
 lan bägges inwånare. Det gemena folcket i Frankrike, besyn-
 nerligen bönderne, äro öfwer alla måttan fattige, sticandes i
 stor nöd öfwer alt. I Schweiz deremot äro de fuller inret
 alt för mycket rika, dock finner man ganska få eller inga som
 äro alt för törstiga. Måsta delen lefwa af sit arbete och si-
 na länfructer. I Frankrike ser man på alla orter, jämwäl
 i de förnämsta städer, et stort antal af liggare; deremot ser
 man fast inga i Schweiz: Böndernas huus i Frankrike yn-
 keligen bygds äro intet med annat försedde, än med eländiga
 fångar, hälmstolar, krukor, stenkärl, samt träskedar; I
 Schweiz hafwa bönderne deras goda fåder hölster och dun-
 bäddar, weta stolar och wackerät husgeråd icke allenast til nöd-
 törst, utan ock til allehanda beqwämlichkeiten. De hafwa hela
 fönster, så at icke en ruta är sönder, linnaget wäl bordet nåtta
 och rena håldne. Graupünternas land är mycket ofruktharakt
 än Schweiz, liggandes helt emellan bergen; likwäl finner man
 här intet fattigt folck, och ingen är arm eller törstig. De lef-
 wa alla wäl förnögda, hwar och en miter fullligen sin fruct
 af det han sår och planterar, och sina hemmans inkomster, wä-
 net det de 4 eller 5 dags resor långt hemta på klef eller häst-
 ryggen, kostar intet så mycket som på många orter i Italia
 och Frankrike, der det wäker i stor ymnoghet. Der finnes
 twar upp i höga ställen af 150. eller 200. hushåld, der icke
 et köen wäker, utan allenast litet gräs; och likwäl hålla bön-
 dren mer än 3. a 400. dragare hästar til främmande warres
 införsel, hwilcka kasta så stor profit af sig, at de hafwa deras
 utkomst rikeligen utan någon brist på alt hwar såwäl til lif-
 sens nödtörst, som beqwämlichkeit fordras. Deras gåshärs
 bergen upp i bergen äro öfwer alla måttan beqwäma. Man
 har der altid godt bröd och witt, wilbråd af äftrillig slag och
 i myckenhet fåna foreller, beqwämliga kändar, goda såna
 gar.

sångar. Om Fogtedömet Lugan, som håller 99 byar, och lyder til Schweits, skrifwer han så: Landet eller jordmånen är här icke halsparten så godt som det Milanesiske, hwaremot detta stöter; lell äro alla byar wäl bebodde; landet i det af det wälbebugges och brukas, är fructsamt, alla inwånare lesa wa der mycket förenigde. Man seer här hwarcken tiggare, eller något tecken til den ringaste torkthet. Husen äro wäl upförde, och hålles wid godt tillstånd. Men ehuru wäl at landet och jordmarcken i Milanesiske ängden är af de bästa i hela Italien, och gifwer en stor öfwerflödighet af wijin, spannmål, ollja, ganska mycket silke, och i gemen allahanda slags fruct, och dertil med öfwermåtan god bet för boskafen; likwäl, lesa wa bömdren i mycket slättare tillstånd än i Lugan, sijnandes man der många ödes plasser åtskilligstads, så at landet icke håll så wäl är bebodt som Lugan; orsaken dertil är, at Milan är Spanien underkastadt, och gemena mannen med mycken besfatning och tull beswärad. Deremot de i Lugan under Schweits jernes wälde lesa wa, som dem från all tunga befria. (Han säger han kunde äfwen deraf sijnna, at han kommit i Italien; af den myckenhet af tiggare, som infunno sig allestäds; samma anmärkning gör han om Francrike; men twärt om säger han aldrig någon tiggare i Grisonernes land; orsaken wisar han vara, at de förra lyda under enwålds Regenter; de sista eller Grisonernes äro et frit folk.)

Hwad denne Doctor Burnet om desse härliga länders jänmer och elände skrifwer, kan jag ochså betyga om någre, i Tyssland, förddeles om Konungariket Böhmen, som af Naturen är et härligt och kostligt land, men så fattiga undersätare, at det är utur måtan. När jag resandes der å orten för ankommande nattens fullt war twungen at tagga nattheberge hos bönderne, kunde jag knapt få bröd för penningar, och til driicka intet annat än watten, äfwen om sida hösten då allestädes plågar mancka fullt upp; och det för den skräckeliga twång, som deras

deras herkap mot den skvar. Äfven så nästan uti et af de
 stönaste Hertigdömen i Tyskland, den jag förwissa orsaker
 full kåter ondånd. Posten som mig fölgde, wiste mig ganska
 många åkrar och landjref, som tilförene worit de fruktbaraste,
 men nu helt öde; berättandes, at det icke annors kunde sie,
 emedan de så träffeligen rycktes för den stora Stat, som Her-
 tigen måste hålla, och derigenom, så framt det icke i tid än-
 drades, blefwe landet ju längre, ju wärr. Hactenus Hier-
 ne. Idem de variis regionibus Germaniæ Peregrinatores tan-
 tum non omnes testantur, uno quasi ore adfirmantes, terras,
 ubi mitior habetur regiminis forma, optime cultas esse, ci-
 vesque opulentos felicem vitam agere; contra autem, ubi
 Principes potestate non limitata utantur; hoc autem ita u-
 nienique perspicuum est, addunt, ut peregrinus ibi iter
 faciens, vel ex solo terrarum cultu, opulentiaque vel pauper-
 tate incolarum facile judicare possit, & qualis ibi regiminis
 forma, & quando limites inter liberum populum & sub servitute
 gementem transgreditur. Hinc non mirum, si quotannis tot ea-
 teryæ Germanorum natale solum, servitutis pertæforum, clam
 aufugiendo, deserant, Angliæque colonias in America petant,
 eadem libertate, qua Angli, ibidem fruituræ: sic sola Penn-
 sylvania Anno 1750. ultra 12000. Germanos suscepit. Idem,
 quod ex Burneto habet Hierner, de Italiæ incolis hodiernis
 narrat Menoza in deser. Italiæ pag. 227.

Quantum imperium Monarchicum absolutum incremento
 incolarum oblit, vel ex hoc patet, quod multitudo inco-
 larum Galliæ jam ante ducentos annos ad viginti milliones
 se extenderit, quem numerum regnum hoc potentissimum, si-
 cet variis deinde auctum sit regionibus, mitiusque potesta-
 te sua absoluta utantur ejus Monarchæ, hodie non exce-
 dit. (f) contra autem Anglia, quæ ante ducentos circiter
 annos tribus millionibus incolarum gaudebat, jam, ceu fru-
 ctum saluberrimum aureæ libertatis, ultra septem milliones
 numerat. (g)

Demonstrat tandem asserti nostri veritatem, si qua regio, certe nostra Patria Charissima, in qua libertate dulcissima felicissime recuperata, brevissimo tempore plura præclara & stupenda instituta in partibus Oeconomix omnibus facta sunt, quam in aliis regionibus, a Monarchis potentissimis gubernatis, per integra secula, quæque exteris maximam admirationem movent, Svecos exemplum sibi in Oeconomiis proponentibus.

(a) Tacit. de situ, mor. & pop. Germ. cap. 44. (b) Joseph. antiq. Jud. Libr. 10. cap. 11. contra Appionem Libr. 1. conf. Priedaux connex. p. 91. (c) Curt. Libr. 4. cap. 4. (d) Herodotus, Thucydides, Xenophon, Cornelius Nepos &c. sepim. (e) Baccemanssons Arcan. Oecon. & Commerce. p. 26. segg. Guicciardini Belgii deser. pag. 129. (f) Act. Ac. Sc. Svec. A:o 1755. p. 3. (g) Act. Acad. Sc. Svec. A:o 1754. pag. 162. conf. Stockh. Gaz. A:o 1753. N. 33.

§. VIII.

Finem antequam opellæ nostræ imponimus, argumenta e re duximus esse diluenda ea, quibus veritatem assertionis nostræ impugnari ab adversariis videmus. Dicunt inimicitiam tantam Oeconomiam inter & imperium Monarchicum intercedere non posse, quanta a nobis assertitur, cum præstant exempla Oeconomiam in imperiis despoticis late viguisse & adhuc vigere. Romæ etiam Monarchia ad gubernacula imperii sedebat, felices tamen vivere incolæ divitiisque abundabant. In Sinesi regno Monarcha est despoticus, tamen ibi Oeconomia ad summum fastigium evecta perhibetur. Hinc imperium Monarchicum absolutum, ceu omnium optimum, & coeteris longe præferendum, a multis commendatur.

Speciem licet hæc mentiantur, rei veritati tamen nil officit; quod itaque ad Romam attinet, remittimus Lectorem ad Suetonium, vitas primorum imperatorum conscribitem, iisdemque temporibus in Italia viventem, & habebit

Lector responsum, videbitque felicitatem hostibus non in-
videndam. Quod ad Sinenses, falso asseritur illos nulla
Monarchica sentire incommoda. Imperatorum crudeli-
tates, motusque intestini in illis oris non rari, quibus re-
ferti eorum annales sunt, contrarium abunde probant. Tex-
ra præterea Sinensium sponte quasi largam producit mes-
sem, quæ aliis in locis sine multo sudore non acquiritur; huic
accedit, quod recentiores peregrinatores non tantam
industriam, nec Oeconomiam ad id fastigium apud hanc
gentem pervenisse invenerint, quod narrationibus, quas
nonnulli Jesuitarum orbi obtrudere voluere, responderet.
Ad ultimum momentum quod attinet, vix unquam nobis per-
suadere possumus, aliquem sana ratione gaudentem velle servi-
tutem libertati anteponeere, nec aliquem, qui rite & suffici-
enter omnia ponderavit, imperium Monarchicum absolutum
formæ regiminis limitatæ esse præferendum serio statuere,
si assentatores parasitosque exceperis. Certe aliam & fa-
norem fovebit unus quisque mentem, qui diligenter perpen-
dit ea, quæ habet auctor egregius Ullig. Svensk dictus.
Wi hafwa en styggelse och sträck för Souverainiteten, hvilka
ket är endast orsaken til vårt uti råklade förderf och elände:
Wi erindra oss ännu det jämmerliga tilstånd då war, när
all vår egendom blef ifrån oss tagen: hvad man igenom Guds
wålsignesse uppå åkrar och ångar siet, skulle utgiffwas: sofer
ket blefwo med wåld borttagne til Söldater, Ryttare och
Dragoner: war och för til Söldater: res underhåld: hästar
ne til Trosh och Artillerie: hästar: de öfrige förderf: wades un-
der gårdens utförande 30 a 40. mil wäg: den som egde en
Silfwer bagare war ingen dag säker den så behålla: wårt
goda minne blef oss ifrån tagit och i stället monte teckn oss gif-
na: Gammal, alt hvad timmeligit och utom skålen war, hörde
er enont til utån Romingen: för utan flere oräckteliga beswär,
som här för sigis, men uti alt frist doct beklagetigit minne ännu äro.

supraomstriban

§. IX. Bre-

Breviter sic, pro modulo ingenii aliarumque circumstantiarum, Imperium Monarchicum absolutum scientiis & institutis Oeconomicis minus amicum esse, demonstravimus. O felicem igitur Patriam nostram Sveciam, imo felicissimam, quæ optima & saluberrima regiminis forma, Majestatem Regiam cum salute civium indissolubili vinculo connectenti gaudet; quæ Regem mitissimum, nullamque potentiam nisi in amore & salute subditorum fundatam desiderantem veneratur; quæ cives & Regis amantissimos et libertatis acerrimos custodes fovet; quæ denique vi formæ regiminis scientias & instituta Oeconomica quam maxime promovet. Fruamur nos diebus omnibus vitæ nostræ, fruatur fera posteritas Svecica inassimabili hoc bono, aurea libertate, qua nihil charius, nihil optatius, nihil suavius! Avertat Deus Clementissimus tam nubila tempora, tam atros atque funestos dies, quibus populus Svecicus thesaurum hunc pretiosissimum sibi subreptum esse anxius videret lacrymisque conquereretur! Concordia civium veræ pietati superstructa firmissimum fundamentum libertatis est, firmissimæque moenia contra quosvis insultus, in exilium ejecta effrena illa licentia de cultu summi atque sanctissimi Numinis, Oraculisque Divinis abjecte nimis & sentiendi & loquendi. Pretiosissimum donum Dei Ter Optimi Maximi est *Libertas*, quod toto non venditur auro; gratissima igitur atque maxime pia mente hoc agnoscamus. Si vero Datoris obliviscamur, vereor, ne ingrata genti tantum donum eripiens, Regem non solum libertati nostræ insidiantem, verum etiam eam, & cum ea salutem nostram, penitus subvertentem in ira sua nobis daturus sit Justissimus & summus rerum Arbiter. Floreant ergo apud nos pietas minime fucata, vera virtus atque concordia, & dulcissimam libertatem inconcussam, firmam & non tremefactam, insidiasque, tela & insultus invidorum facile eludentem semper possidebimus, fructusque ejus capiemus uberrimos jucundissimosque.

